

Piotr Kulbacki

Profilaktyczne aspekty formacji rodziców i dzieci do I Komunii Świętej : Sympozjum Zespołu Apostolstwa Trzeźwości przy Konferencji Episkopatu Polski oraz Krucjaty Wyzwolenia Człowieka

Łódzkie Studia Teologiczne 17, 485-488

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tylko na krótki czas do więzienia, w celu przeprowadzenia badań) brakuje presji autentyczności doświadczanej przez uczestnika. Brakuje mu niektórych doświadczeń uczestnika stymulujących rozumienie. W więzieniu do takich doświadczeń należy stres aresztowania, przesłuchania lub przenosin do innego więzienia czy celi.

Niniejszą pracę należy polecić przede wszystkim badaczom i studentom socjologii, pedagogiki resocjalizacyjnej, psychologii penitencjarnej, ale także innym osobom, które na płaszczyźnie naukowej czy praktyczno-zawodowej związane są z penitencjarystyką. Ze swej strony zachęcam również kapelanów więziennych do przestudiowania treści zawartych w tej pracy.

Książka jest tak napisana, że pozwala wyobrazić sobie sytuację uwięzienia na kontinuum: wjazd do więzienia – wyjazd z więzienia. Rozdział pierwszy stanowi wprowadzenie do życia więziennego, przedstawia ograniczenia przestrzenne, administracyjne i subkulturowe. Rozdział drugi – *Wjazd* – porusza kwestię pozornie trywialnego problemu decyzyjnego: osadzony musi ujawnić swoją przynależność kastową (grypsujesz?). Jego prosta deklaracja ma zadziwiająco głęboki wymiar strategiczny. Rozdział trzeci traktuje o testach i rytuałach inicjacyjnych. W więzieniu obowiązuje kod zachowaniowy (rozd. 4) – więźniowie mówią własnym językiem, kultywują własne obyczaje i rytuały, przestrzegają własnych norm. Częścią tego kodu jest *bajera* (słownictwo). Jej dobra znajomość, pomysłowość nazewnicza i umiejętności konwersacyjne są w więzieniu niezwykle cenione (rozd. 5). W *Życiu codziennym* (rozd. 6) więzień gra przeciw swoim kolegom o pozycję w celi, handluje, zabiega o dostęp do dóbr materialnych i rozrywki, walczy z agresorami. Napięcie seksualne w więzieniu łączy się z deprawacją sensoryczną i emocjonalną (rozd. 7). Więźniowie często wkraczają na drogę egzotycznych eksperymentów seksualnych. *Niedomaganie strategiczne* (rozd. 8) wymaga od osadzonego determinacji, a trudne decyzje podejmuje on zazwyczaj samotnie. Wreszcie więzień musi stawić czoła szokowi, który wiąże się z uwolnieniem (rozd. 9). Książkę uzupełnia *Słownik podstaw bajery* (s. 282–329).

Z tej racji, że *drugie życie więzienia* ulega procesom demokratyzacji, a w tym różnorodnym przemianom, sugeruję, aby recenzowaną książkę, która opisuje polskie więzienie z lat osiemdziesiątych, zgłębiać jednocześnie z treściami zawartymi w pracy Sławomira Przybylińskiego *Podkultura więzienna – wielowymiarowość rzeczywistości penitencjarnej* (Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006).

ks. dr Waldemar Woźniak

Instytut Psychologii

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Warszawa

* * *

PROFILAKTYCZNE ASPEKTY FORMACJI RODZICÓW I DZIECI DO I KOMUNII ŚWIĘTEJ

Symposium Zespołu Apostolstwa Trzeźwości przy Konferencji Episkopatu Polski
oraz Krucjaty Wyzwolenia Człowieka

11 października 2008 r. w Wyższym Seminarium Duchownym w Łomży odbyło się sympozjum, które podjęło temat pastoralno-liturgiczny „Profilaktyczne aspekty formacji rodziców i dzieci do I Komunii świętej”. W sympozjum uczestniczyło ok. 100 osób z całej Polski, wśród których byli księża, katecheci, rodzice, klerycy, uczestnicy Krucjaty Wyzwolenia Człowieka.

Od kilkudziesięciu lat w Polsce istnieje tradycja przyjmowania od dzieci zobowiązań pierwszokomunijnych, zawierających postanowienie powstrzymania się od spożywania alkoholu do osiągnięcia pełnoletności. Ma ona także swoje oparcie w obowiązujących *Wytycznych Episkopatu Polski dla kościelnej działalności trzeźwościowej* (nr 10):

W celu ujednolicenia we wszystkich diecezjach pracy duszpasterskiej nad dziećmi, Episkopat usilnie zachęca Księża proboszczów oraz katechetów do przyjmowania od dzieci przy I Komunii św. przyrzeczenia powstrzymania się od napojów alkoholowych i palenia tytoniu aż do dojścia do pełnoletności (nie może to być jednak okres mniejszy niż do 18 roku życia) [...]. Od rodziców tych dzieci należy pobierać zobowiązanie, że nie urzuczą przyjęcia pierwszokomunijnego z alkoholem i zatroszczą się o wychowanie dzieci w trzeźwości.

Wieloletnia praca duszpasterska Kościoła na tym odcinku przyniosła pozytywne rezultaty. Obserwuje się powszechną aprobatę pierwszokomunijnych przyjęć bez alkoholu, choć niekiedy niekonsekwentną. Jednak wraz z przemianami społecznymi pojawia się pokusa zakwestionowania tego zwyczaju w imię nowoczesności.

W wielu rejonach Polski przyrzeczenia pierwszokomunijne są traktowane jako oczywiste, jednakże czasami podaje się w wątpliwość ich sens, rezygnując z nich pod różnymi pretekstami. Wskazuje się przy tym, że nie można takich zobowiązań wymagać od tak małych dzieci, że ewentualne niedotrzymanie postanowień rodzi zbędne poczucie winy, że dzieci nie mogą podejmować zobowiązań na całe dziesięciolecie.

Dlatego należało poddać te zagadnienia interdyscyplinarnej refleksji, aby wskazać na możliwości i potrzeby wskazywania dzieciom ideałów i współdziałania przy ich realizacji, sposobu formułowania zobowiązań i ich okresowego odnawiania, roli łaski i natury, wagi profilaktyki w okresie dzieciństwa.

Symposium rozpoczęła msza św. w kaplicy seminaryjnej, przewodniczył bp dr Tadeusz Bronakowski, przewodniczący Zespołu Apostolstwa Trzeźwości przy Konferencji Episkopatu Polski.

Pierwszy wykład *O wielkich postanowieniach małego dziecka w przygotowaniu do I Komunii św.* wygłosił ks. prof. dr hab. Marian Zając (Katedra Katechetyki Fundamentalnej KUL). Wskazał on na zagadnienie zakorzeniania się we współczesnym świecie stylu życia „kid adult”, polegającego na pozostawaniu przez całe życie w kręgu kultury zabawowej charakterystycznej dla nastolatków. Człowiek nie chce dorastać, następuje zanik etyki obowiązku na rzecz etyki hedonistycznej. Dojrzałość przestała być pożądaną, bo kojarzy się z trudem odpowiedzialności, z wysiłkiem podejmowania obowiązków.

Tymczasem człowiek już w dzieciństwie uczy się dojrzałych postaw życiowych, podejmowania dojrzałych decyzji. To ten okres rozwoju człowieka kształtuje dojrzałą osobowość poprzez doświadczenie obowiązków, podejmowanie i realizację zobowiązań. Stąd naturalne w wychowywaniu jest stawianie dzieciom wymagań. Na tym tle należy odczytać sens postanowień abstynenckich dzieci. Nie wykraczają one wszak poza postulaty wynikające z prawa naturalnego – pedagogii wieku dziecięcego czy psychologii rozwojowej usankcjonowanych prawem. Jediną wymaganą od dzieci formą postawy wobec substancji psychoaktywnych jest całkowita abstynencja. Postanowienia pierwszokomunijne są tylko częścią strategii obowiązków, które stawia dzieciom Chrystus. Omawiane postanowienia mają wdrożyć do podjęcia o wiele trudniejszych zobowiązań już w wieku dziecięcym, nawet związanych z proponowanymi im praktykami religijnymi, wymagającymi nieraz sporego wysiłku. Wykładowca zaznaczył, iż nie trzeba być dorosłym, aby podjąć pewne wymagania na poziomie swego wieku i doświadczać zwycięstwa: „Wymagajcie od siebie, choćby inni od was nie wymagali”.

Podczas swego wystąpienia profesor katechetyki podkreślił, iż nie stawiając dziecku wymagań, robi mu się krzywdę. Uroczystość pierwszokomunijna nie może być wywyższaniem dziecka, stawianiem go na piedestale. Godność dziecka Bożego realizuje się w postawie służby (podczas uroczystości pierwszokomunijnej dziecko powinno służyć przy stole) i poszanowania swej god-

ności (dziecko jest w stanie zdecydować, że nie będzie używać tego, co mu szkodzi). Zatem postanowienia pierwszokomunijne stają się laboratorium wiary, postaw społecznych, rodzinnych itp.

Zagadnienie *Moralnego wymiaru przyrzeczeń pierwszokomunijnych* podjął w swym wykładzie o. prof. dr hab. Andrzej Derdziuk OFMCap. (Katedra Historii Teologii Moralnej KUL). Wskazał on jako teolog moralista, iż dzieci pierwszokomunijne, podejmujące zobowiązania do zachowania abstynencji od napojów alkoholowych oraz palenia tytoniu, są w stanie uświadomić sobie to, co jest przedmiotem ich przyrzeczeń. Aby jednak postanowienia były bardziej owocne, należy do nich odpowiednio przygotować zarówno rodziców (ważne jest ich świadectwo), jak i dzieci (nie straszyć, aby dziecko nie koncentrowało niepotrzebnie uwagi na tym temacie, lecz pozytywnie ukazywać potrzebę abstynencji). Kolejnym pozytywnym wymiarem omawianych postanowień jest stawianie dziecku ideałów w sposób skonkretyzowany. W ten sposób dziecko uczy się płynącej z miłości i właściwie umotywowanej ofiary i poświęcenia czegoś. Wykładowca podkreślił, iż dziewięcioletnie dziecko jest w stanie podejmować samodzielne decyzje moralne. Ma ono bowiem świadomość dobra i zła oraz odróżniania swych właściwych i grzesznych zachowań. Potwierdza to Kościół, zakazując dopuszczania dzieci do I Komunii św. bez uprzedniej spowiedzi nawet z grzechów powszednich (por. KPK 914, KKK 1457).

Zatem podejmowanie przez dzieci pierwszokomunijne przyrzeczeń abstynencji od alkoholu, tytoniu i narkotyków jest właściwie i od strony moralnej nie nastręcza trudności w ocenie. Trzeba tylko dzieci umacniać w ich postanowieniach i formować do ich poważnego traktowania i zachowywania. Wykładowca podkreślił, iż „nie powinno się przewidywać odwołania składanej przysięgi ani wskazywania dziecku, że ich zobowiązujący charakter ustąpił. Ewentualne przekroczenie tej normy nie powoduje wprost dodatkowego grzechu z racji złamania przyrzeczenia, już samo bowiem spożywanie alkoholu i palenie tytoniu w okresie nieletniości jest wykroczeniem moralnym, z którego należy oskarżyć się w spowiedzi. Nie można traktować tego przyrzeczenia jako uroczystej przysięgi, zakładającej odpowiedzialność moralną w przypadku jej pogwałcenia. Raczej trzeba to potraktować jako zachętę i obietnicę, której dotrzymanie jest wskazane, ale przede wszystkim ze względu na jej walor wychowawczy, stymulujący do zachowań zasługujących na pochwałę”. Na zakończenie została wskazana moralna odpowiedzialność dorosłych za abstynencję dzieci.

Kolejne wystąpienie zostało poświęcone *Profilaktycznym aspektom postanowień pierwszokomunijnych*. Wykład wygłosił znany, wybitny profilaktyk p. dr Krzysztof Wojcieszek (Wyższa Szkoła Pedagogiki Resocjalizacyjnej „Pedagogium” w Warszawie). Skoncentrował się on na zagadnieniu: czy korzystny jest fakt, iż dziecko w ogóle coś postanawia, jeśli zdarza się, iż nie realizuje postanowień. Mówca wykazał, że właśnie stawianie wysoko poprzeczki z ideałami rozwija człowieka, a nawet jeśli będzie się on potykać, to będzie widział, z czym musi się zmierzyć.

Znaczenie i propozycje przebiegu *Liturgii i nabożeństw pierwszokomunijnych* w omawianym kontekście zostały zaprezentowane w wykładzie ks. dra Piotra Kulbackiego (Łódź, Instytut Formacji Pastoralno-Liturgicznej KUL). Przedstawiono możliwości, jakie stwarza pedagogia sakramentalnej inicjacji chrześcijańskiej w procesie przygotowania rodziny do podjęcia zobowiązań. Obrzędy inicjacji chrześcijańskiej wskazują na rolę rodziców, których powinni budować więź z dziećmi. To ona stanowi najważniejszy czynnik chroniący, wyróżniany przez profilaktyków. Zostały też omówione przykłady treści zobowiązań odwołujące się do współczesnej wiedzy profilaktycznej i powiązanie ich na tle roku liturgicznego, z całokształtem przygotowania do I Komunii św.

W kolejnym wykładzie został podjęty temat *Rodzinnych rytów inicjacyjnych dla współczesnego Europejczyka*. Doktor Szymon Grzelak (psycholog, Fundacja Homo Homini im. Karola de Foucauld) ukazał możliwości przygotowania do I Komunii św. na tle obrzędowości rodzinnej, wprowadzającej dzieci w świat wartości.

W dyskusji panelowej *Abstynencja dzieci* o. Oskar Puskiewicz OFM mówił o roli Krucjaty Dziecięcej, a mgr Jolanta Terlikowska (Dział ds. Rodziny i Młodzieży PARPA) o wychowaniu do trzeźwości w rodzinie. Do panelu był też zaproszony ks. Jan Gomółka (Siedlce), autor kilku wydań książki z pomocami duszpasterskimi *Abstynencja dzieci i młodzieży nadzieją trzeźwości dorosłych*.

Otrzymał on specjalne podziękowanie od diakonii Krucjaty Wyzwolenia Człowieka za nieustanną troskę o zobowiązania i nawoływanie do ich podejmowania.

Symposium miało na celu zapoczątkowanie dyskusji w środowisku zarówno naukowców, jak i duszpasterzy, rodziców, katechetów, wychowawców, profilaktyków, nad sposobem wspierania dzieci i ich rodziców w wychowaniu do trzeźwości. Nie można poprzestać na smutnej konstatacji zbyt częstych przypadków sięgania po alkohol już przez starsze dzieci. Zwrócono także uwagę na możliwości podsumowania pierwszokomunijnego miesiąca maja poprzez szerzenie świeckiej inicjatywy „1 VI – Dzień Dziecka dniem bez alkoholu”. Podkreślano też potrzebę kolejnych tego typu spotkań interdyscyplinarnych i upowszechniania wiedzy w tym zakresie.

Symposium zakończono posumowaniem i wspólnym odmówieniem Koronki do Miłosierdzia Bożego.

Głównymi współorganizatorami IX Symposium Zespołu Apostolstwa Trzeźwości przy Konferencji Episkopatu Polski oraz Krucjaty Wyzwolenia Człowieka były: Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Instytut Formacji Pastoralno-Liturgicznej KUL, redakcja pisma „Eleuteria”, Stowarzyszenie AGAPE (Łódź) oraz bardzo gościnni gospodarze – Wyższe Seminarium Duchowne w Łomży.

ks. dr Piotr Kulbacki

KONWERSATORIUM „BÓG I NAUKA” – KULTUROWY FENOMEN W ARCHIDIECEZJI ŁÓDZKIEJ

Słowo wstępne duszpasterza pracowników nauki archidiecezji łódzkiej

„Nasze zaś czasy wymagają od ludzi świeckich nie mniejszej gorliwości; co więcej, dzisiejsze warunki żądają od nich o wiele intensywniejszego i szerszego zakrojonego apostolstwa.

Ustawiczny bowiem przyrost ludności, postęp nauki i umiejętności technicznych, zacieśniające się stosunki międzyludzkie nie tylko rozszerzyły niezmiernie dziedziny apostolstwa świeckich, przeważnie im tylko dostępne, ale wyloniły nowe problemy, które wymagają od nich baczej czujności i zainteresowania”.

dekret o apostolstwie świeckich, 1

Pomny aktualności powyższych słów, z radością powitałem erygowanie w 2000 r. Konwersatorium „Bóg i Nauka” jako inicjatywę grupy świeckich osób – pracowników naukowych Politechniki Łódzkiej.

Z podziwem obserwowałem rozwój tej instytucji, która jak magnes, przyciągała różne środowiska Łodzi i Regionu. Od samego początku konwersatorium otrzymało pełne wsparcie archidiecezji łódzkiej – w spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele hierarchii kościoła, seminarium duchownych, Instytutu Teologicznego oraz kościołów parafialnych. Referat na XIII Konwersatorium wygłosił biskup dr Adam Lepa.

Uczestniczyłem w większości spotkań konwersatoryjnych, które odznaczały się wysokim poziomem wykładów oraz świetną organizacją. Szczególnie wspominam spotkania z ks. prof. Wojciechem Bołozem (5 XII 2001 r.), ks. prof. Tomaszem Węclawskim (28 II 2002 r.) i Henrykiem Knapikiem (2 VI 2003 r.); wyjątkowy wymiar miało konwersatorium z udziałem Krzysztofa Zanusiego (14 IV 2003 r.).